

וקראת לשבת עיונג

אלון תרני הפאכע באקצפּע ונאסול פלאנץ

גליון מס' 793
פרשת צו - פסח
שבת הגדול
י"ד ניסן התשפ"ה

לתגובות, הערות והארות ולקבלת העלון בדוא"ל: alon102010@gmail.com

לע"נ שאול בן סלביה ע"ה | לע"נ אסתר מישה בת זהירה ע"ה | לע"נ יצחק בן מישה אסתר ע"ה | לע"נ שמעון בן חביבה ע"ה | לע"נ רחל שנהג בת מנורה ע"ה

לרפואת כל חולי עמו ישראל ובכללם אביגיל בת אורה תחי', ולהצלחת כל התומכים והמסייעים בהפצת העלון ברוחניות ובגשמיות

מערכת העלון מאהלת לכל קוראיה חג פסח פשוט ושמח!

לאורו נלך

קווים מדמותו המופלאה מרן
מלכא, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

בפתח הגליון

ברכה"ג שלם מאיר ואלק שלם"א

הלילה שמסדר את השנה

ליל הסדר, הלילה המוקדש כולו לסיפור יציאת מצרים, מהווה את עמוד השדרה המרכזי בהעברת התורה ובמסירתה מדור לדור. סיפור יציאת מצרים שאנו מספרים לבנינו בליל הסדר, אינו סיפור היסטורי גרידא, אלא הוא עמוד התווך של כל התורה. כאשר התגלה הקדוש ברוך הוא לעם ישראל בהר סיני, הוא פנה אליו במילים הבאות (שמות כ', ב'): "אנוכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". יציאת מצרים מהווה גורם מרכזי לחיובו של העם היהודי לקיום התורה והמצוות.

בליל הסדר כל יהודי יושב עם ילדיו ומספר להם את סיפור יציאת מצרים כפי ששמע מאבותיו (דברים ו', כ"א): "עבדים היינו לפרעה במצרים" בכל התקופות, בכל המצבים, מוקדש לילה אחד בשנה להנחלת האמת הנצחית לדור הבא.

אם היו מאפשרים לנו לקבוע כיצד להעביר את חוויית השעבוד לילדינו, היינו מציעים לבטח לקרוא לפנינו סיפורים מעניינים, לערוך חידונים נושאי פרסים וכדו'... אך התורה מצווה להמחיש את הסיפור על ידי אכילת מרור. אכילת המרור תקבע את הזיכרון ההיסטורי בליבו של הדור הבא, יותר מכל הסיפורים וההצגות. על ידי ההמחשה נקבע הרעיון הנשגב בלב האדם. אם נרצה לבדוק את עצמת ההשפעה של המרור, נוכל לערוך בדיקה פשוטה:

אם נשאל יהודי מתבולל מרוסיה הקומוניסטית, שראה בפעם האחרונה את ליל הסדר כשהיה ילד רך לפני שמונים שנה, מה הוא זוכר מאותו לילה, גם אם אינו זוכר את תוכן ההגדה, ודאי זוכר הוא את תמונת אביו אוכל כזית מרור זכר לשעבוד במצרים.

התורה מייחסת חשיבות רבה למראית העין. "אתם ראיתם" (שמות כ', י"ח), נאמר לישראל כמה וכמה פעמים. הכוונה היא הן לנפלאות שנעשו במצרים לעיניהם, והן למעמד מסירת התורה שניתנה בפומבי לעיני כל ישראל. מכוחה של ראייה זו הם מצווים להמשיך ולהעביר את לפיד האמונה לדורות הבאים. ההמחשה הראשונה בתורה מצויה בפרשת נח, כאשר קבע הקב"ה כי הקשת בענן תשמש כזיכרון לדורות עולם על השבועה שנשבע, שלא יביא עוד מבול לעולם. מאותו יום, בכל פעם שבה נראית הקשת, נאמרת עליה הברכה: "נאמן בבריתו וקיים במאמרו... זוכר הברית".

עקרון ההמחשה קיים לכל אורכו של ליל הסדר. המצה - זכר ליציאה החפוזה ממצרים, כפי שנאמר (הגדה של פסח): "שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ". קרבן פסח - "על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים". החרוסת - זכר לטיט, ארבע הכוסות וההסיבה דרך חירות - על כך שנעשינו בני חורין. הרעיון המרכזי של ליל הסדר הוא ליטול את הסיפורים הנשגבים ביותר, את הרעיונות החשובים ביותר, ולהמחיש אותם על ידי שורה של מעשים הנחרתים בלבו של כל ילד רך לנצח נצחים.

הדבר אינו מתחיל בילדים. מלאכתו של האב נפתחת בו עצמו, שכן הוא עצמו חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. עליו להמחיש לעצמו את יציאת מצרים, להגיע לרמה של "אתם ראיתם", כדי שיוכל לקיים כראוי את מצוות "והגדת לבנך".

מהותו של ליל הסדר: לחוות, להרגיש, להחזיר ללב. "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". חשיבה אינטלקטואלית בלבד לא תסייע לנו לראות את עצמנו. כמו שאינה דומה שמיעה לראייה, כך אינה דומה חשיבה לחוויה. רק חוויה שורשית החודרת עד ללב, תפתח אותו. לכן, אתה, הבן 'החכם', דע שרק כאשר יהיה טעם המצה בפיו, רק כאשר תחוש במרור, בחרוסת ובכל סממני הסדר, תחווה גם את ההודאה לה' שהוציאנו משעבוד לחירות.

סיפר מרן זצ"ל באחד משיעוריו: "אספר דבר ששמעתי ונדהמתי. בשנה זו, ערב פסח, בא אלי יהודי אחד מהדרום ועמו ילד קטן בן שש שנים.

"כבוד הרב תברך את הילד הזה, הוא בא על ידיכם! מה זה על ידיכם?"

אומר לי, מעשה שהיה כך היה: לפני שש שנים בשנת תשנ"ח, ארבע שנים אחרי שנפטרה אשתי הרבנית, קראו אותי ממשדד הקליטה וביקשו אותי שאערוך ליל הסדר לעולים חדשים, שלוש מאות איש, שאסביר להם מה זה ענין של ליל פסח, וב"ה יש לי מענה לשון, ואני התכוננתי והלכתי, כמובן ברשות אשתי שגם היא הלכה אתי, היה זה ערב פסח, כמה שעות לפני החג.

חצי שעה לפני החג, אשתי אומרת לי, איני מרגישה טוב, אני מצטערת יש לי צירים. שמע כך, הזמין אמבולנס שיקח אותה לבית החולים 'ביקור חולים' והלך יחד אתה. נכנסנו לשם, אין נפש חיה, יש חופש, כל האחיות הלכו לעשות סדר פסח, נשארה רק אחות אחת. באה אלינו, אמרה: תסלחו לי אני מצטערת, אני מטפלת ביולדת אחרת שהקדימה אתכם, ובאה לפני חצי שעה, איני יכולה לטפל בשניים.

מה זאת תישאר לבדה? מה לעשות, עכשיו ליל פסח כולם הלכו לסדר, ורק אני נשארת.

זאת מסכנה נשארה לבדה, אין לה אפילו אחות שתטפל בה. אמרה לו, אתה הולך לעשות מצוה, זכות המצוה תגן עלי. לך, שלוש מאות איש מחכים לך, אני בוטחת בה'. הלכתי ממנה בדמעות איך השארתי אותה כך לבדה, וחזרתי למלון שיש שם הסעודה של הסדר.

והיא מספרת לו אחר כך, פתאום היתה רואה לידה אשה אחת לבושה לבנים כמו אחות, ניגשת ואומרת: 'תשמעי לי, שמי מרגלית, אשתו של הרב עובדיה יוסף, באתי מהשמים לעזור לך, אל תפחדי, אין לך מה לפחד, אני איתך', תוך שתי דקות נגמור. האחיות היא עוד מטפלת, כבר שעתיים היא איתה, וזאת תוך שתי דקות 'בשתיים יעופף'. הרבנית אמרה לה שלום והלכה.

אומר, תראה, זאת הרבנית ילדה לי את הילד הזה, לכן תברך אותו. ברכתו אותו.

זו הפעם הראשונה שאני שומע דבר כזה! תראה מה עושים צדיקים הנפטרים, הולכים לשליחויות, תעשה ככה תעשה ככה. ב"ה הנשמה לא נעלמת, הנשמה חיה וקיימת, הנשמה חלק אלוה ממעל, משתתפת בשמחות, משתתפת בצערו, יודעת כל דבר..."

עולים במעלות

הגות, מחשבה ומוסר

הסגולות הנדירות הטמונות באכילת מצה

1. מצוות מצה נותרה יחידה מכל מצוות אכילה - כתב ה"חחם ספר": "מצוות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח - והיא יחידה שנשארה לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, ואין לנו לא פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצווה אחת משנה לשנה". (חו"מ, סימן קצו)
2. השמחה במצוות הלילה - רבי עקיבא איגר כתב: "בליל פסח יתנהג בקדושה ובריאה, ולשמוח במצוות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצוות עשה של קידוש, ומצוות עשה של אכילת מצה, ומצוות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל". (מכתבי רעק"א, יב)
3. אהבת המצווה - השל"ה הקדוש כתב (מסכת פסחים נר מצווה אות לט) שחסידים ואנשי מעשה נהגו לנשק את המצה, בעת שהגביהו אותה בליל הסדר.
4. הכוונה: לעשות רצון ה', וזכירת הניסים שעשה עמנו - בעת האכילה ראוי לכוון את הכתוב המפורש (שמות יב, טו) 'שבעת ימים מצות תאכלו', שאוכלים המצות זכר ליציאת מצרים, ככתוב (פסוק לט) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, עוגות מצות כי לא חמץ, כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צידה לא עשו להם', ובכלל זה שלא לקיים את המצווה כמצוות אנשים מלומדה, ומתוך רגילות שכך נהגו אבותינו מעת יציאתם ועד הנה, אלא לכוון לעשות רצון אבינו שבשמים, ולזכור על ידי האכילה את הניסים שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים.
5. על ידי אכילת מצה נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית - ה'רוקח' בהלכות פסח כותב כך: "האוכל מצות בשבעת ימי החג כהלכתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית". הראייה לכך הוא מהפסוק בשמות: "מצות יאכל את שבעת הימים", לא כתוב שבעת ימים, אלא 'שבעת הימים', ללמדנו שנעשה שותף בבריאת שבעת ימי הבניין.
6. השפעתה הרוחנית של המצה - הזוהר כותב על המצה: "דהיא מיכלא דאסוותא ומיכלא דמהימנותא" - מאכל המשריש אמונה בלב האדם. עוד מובא בזוהר שאכילת מצה מזככת את נשמת ישראל מכל לכלוך ופגם, ולא רק על חטאים דלעבר אלא היא גם מסוגלת לטהר את הנפש על להבא.
- בנוסף, המצה מעוררת לאהבת ה'. ב"ישמח ישראל' מובא כי המצה מסייעת לאדם לא לכסוף לשום דבר זולת השם יתברך, תורתו ומצוותיו, כי תגדל האהבה אליו, לאהבה את ה' אהבה שאין לה תכלית וסוף על כל אהבת העולם הזה.
- ב'תפארת שלמה': "מעלת מצוות אכילת מצה' כי היא נבלעת בקרבו של אדם, לכן מסוגלת היא לרפא את האדם 'רפואת הנפש' ברוחניות, ומסייעת לו לעקור מעצמו את הרע שבו להיות דבוק באלוקים חיים.
- הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב ז"ל ע: "סגולת אכילת מצה מועילה לבטל כל תאוות רעות מנפש האדם".
7. השפעתה הגשמית של המצה - אין דברי הזוהר יוצאים מידי פשוטן, שאכילת המצה מביא לאדם גם רפואת הגוף בפועל ממש, וכמורמוז בשמה: "מצה" - שהוא ראשי תיבות: מכל צרה הצילני.

מטמונים מהפרשה

הגיגים ומעשיות

יציאת מצרים

רובנו מכירים את סיפור יציאת מצרים כפי ששמענו אותו לראשונה, בגיל הגן. חלקנו לומדים עוד עם השנים, מוסיפים קצת פירושים וקצת מדרשים. אבל מתי בפעם האחרונה יצא לכם להעמיק באמת בנושא, וללמוד לעומק על השתלשלות האירועים שהובילה ליציאת מצרים, ועל מה שקרה בזמן היציאה ואחריה? כאשר מעמיקים במדרשים, מגלים לפעמים הפתעות של ממש. אספנו בשבילכם כמה מדרשים שאינם דווקא מן המוכרים והידועים, עם עובדות מפתיעות על יציאת מצרים.

מכת תנין

כולם מכירים את הסיפורים על מכת צפרדע, וכל אחד מאיתנו כנראה דמיין לפחות פעם אחת את ארץ מצרים מכוסה בדו-חיים הירוקים והמקרקרים. אבל תופתעו לשמוע שבין הראשונים ישנן מספר דעות לגבי סוג בעל החיים שהציף את מצרים. רבנו בחיי, למשל, טוען כי ה"צפרדע" המקורית היתה למעשה תנין.

איך מתו בכורי מצרים?

על פי פירוש הרוקח על התורה, בליל מכת בכורות שלח ה' ברקים ורעמים על ארץ מצרים, ומקולות הרעמים העצומים - מתו בכורי מצרים, ורק הם.

לילה מואר

ואם כבר מדברים על מכת בכורות, הזוהר הקדוש אומר כי אותו הלילה האיר הקב"ה אור יום, כדי שבני ישראל והמצרים יוכלו לראות במו עיניהם ובבירור את הנס שנעשה לעם ישראל. או כפי שמופיע בתהילים קל"ט: "לילה כיום יאיר".

קריעה הדרגתית

איך אתם מדמיינים את קריעת ים סוף? ים עצום שנבקע בבת אחת לשניים, נכון? אז זהו, שלא. על פי רבנו בחיי, ים סוף לא נבקע כולו בבת אחת, אלא רק חלק ממנו נבקע - וככל שהתקדמו בני ישראל בתוך הים ביבשה, המשיך הים להיקרע, כאילו נס מפניהם - ומכאן דבריו של דוד המלך בתהילים, "הים ראה ויננס".

מה אכלו בני ישראל במדבר?

ידוע שביציאת מצרים לא הספיק בצקם של ישראל להחמיץ, ולכן לא אכלו לחם - אלא מצות. אך האם הם המשיכו לאכול מצות גם במדבר? התשובה היא לא. במדבר אכלו בני ישראל מן שניתן להם משמים, ובתקופה מסוימת גם שלו. אבל מצות, כך על פי התוספות במסכת קידושין והאבן עזרא, הם לא אכלו. אבל גם לא לחם, אגב.

ביני לבני

הרה"ג פנחס ברייער שליט"א מח"ס "לגדלי" על חינוך ילדים

סדר ליל פסח נחשב אחת החוויות המשמעותיות ביותר בלוח השנה היהודי. ובצדק. זהו מאורע משפחתי, בו כולם חוגגים יחד. זה גם מקיף את כל רבדי העם, כל העדות וכל הזרמים. זו בעצם החוויה הכי 'יהודית' שיש. אני מאמין שזו חוויה שצריך לדבר עליה, כי יש בה דברים שהם נפלאים מאד - אם יודעים איך לנצל אותם. ואילו אם לא יודעים, הם יכולים להכביד. נציע בזה שלש הנחיות. יכול הייתי לקרוא להן 'טיפים', אבל זה היה מוזיל את החשיבות ומנמיך את העוצמה. מדובר על הרבה יותר מ'טיפ'. מדובר על הדרכה מעשית ואמיתית לחיזוק של חוויה. זה משהו אחר לגמרי. הילדים. הם לא רגילים לשבת כל כך הרבה זמן בארוחה. הם רוצים משהו מעניין, 'אקשן'. אין דרך טובה יותר מאשר הצגה.

ההצגה יכולה להיעשות על ידי הילדים עצמם, על ידי אורחים, או משהו אחר מבני המשפחה. היא יכולה להיות מותכנתת מראש, או מאולתרת על המקום. דוקא החלק המעניין ביותר הוא כאשר אף אחד לא בטוח מה יהיה במשפט הבא. קחו איזה קטע מסיפור יציאת מצרים. כגון כשמשה בא אל פרעה, ודורש: "שלח את עמי!". אחד מה'שחקנים' הוא פרעה (ניכר לפי המגבת שסביב ראשו), השני הוא משה (שיש לו 'מטה' בידו), מתחילים לדבר... אף אחד לא יודע מה יהיה במשפט הבא! או שתתנו לילדים להמחיש את עשר המכות (איך המצרים התייחסו למכת דם, או שחין? תארו שיחה בין אריה ודוב במכת ערוב...). או שהאורחים יחליטו להראות איך היתה קריעת ים סוף (כפי שהיה אצלנו פעם, הם בקשו סדינים כחולים וכו'). בסוף הם גם נגבו את השלולית הגדולה!). הדמיון של המשתתפים הוא הגבול. זה לא גימיק. זו דרך נכונה, כך עיקר ההנהגה. הרי יודעים אנו ש"חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". הרמב"ם ניסח ש"חייב אדם להראות את עצמו כאילו...". תנסו!